

Witold Lempka

Prace konserwatorskie w województwie łomżyńskim w latach 1976-1983

Ochrona Zabytków 37/3 (146), 215-219

1984

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

pierwiastków rodzimych, rzekomo nowoczesne, w sposób istotny godzące w ciągłość kulturową. Problem współczesnej architektury jest więc również alarmujący.

4. Państwowa służba konserwatorska, dysponując skromną obsadą kadrową, niewystarczającymi środkami finansowymi i niedostatecznym aparatem realizacyjnym, działając przeważnie w izolacji i nader często pod presją sytuacyjną — w niewielkim tylko stopniu zahamować mogła postępujący proces zniszczeń. Wprawdzie stosownie do stopniowej ewolucji poglądów, doktryn i praktyki konserwatorskiej — pojęcie zabytku i postulat ochrony rozciągnięty został na niektóre rodzaje obiektów dawniej pomijane (jak szeregowie budownictwo drewniane wiejskie), a w końcu na całe kompleksy oraz struktury przestrzenne założone zabytkowych, jednakże realizacja ochrony w szerszym zasięgu rozbiła się wobec mniej lub więcej obiektywnej niemożności prawnej i rzeczowej interwencji ratowniczej.

Szczególnie dotkliwie było to, że zniszczenia objęły całe kategorie zabytków, stanowiących zarazem składniki historycznych struktur osadniczych. W pierwszym rządzie dewastacji uległy zabytki techniki i ich założenia, nad którymi nie wiadomo kto i jak miałby sprawować pieczę; w tej sytuacji znikły z krajobrazu Polski szacowne, odwieczne pomniki pracy ludzkiej i nieodłączne jego akcenty. Wiele słów krytyki wypowiedzieć można w sprawie ochrony zabytków budownictwa szkieletowego na ziemiach zachodnich i północnych, gdzie liczne niegdyś zasoby szybko topnieją w atmosferze obojętności, jeśli nie niechęci. W praktyce reszta nawet ochrona tych zabytków, których charakter nigdy nie budził wątpliwości, i które powszechnie wpisane zostały do rejestrów za-

bytków — jak budownictwo rezydencjonalne i sakralne — pozostawia dużo do życzenia. Nie jest żadną tajemnicą, że ten stan zabytków podworskich, których zagospodarowanie było szczególnie trudne wobec skromnych walorów funkcjonalnych, przedstawia się katastroficznie. Również sprawa zniszczeń drewnianych cerkwi jest wszystkim znana. Natomiast obecnie poważny niepokój budzi problem drewnianych kościołów, których stan posiadania jest coraz szczuplejszy, a stan techniczny przeważnie niedobry. Obok pożarów, potencjalnie groźne są tu licznie realizowane w miejsce zabytków i w ich bezpośrednim sąsiedztwie nowe obiekty, którym wbrew oświadczeniom o dalszej opiece, w rzeczywistości grozi rychłe zaniedbanie, a w konsekwencji zniszczenie. Obecnie dopełnia się los resztek chłopskiego budownictwa mieszkalnego i gospodarczego, w dużej mierze nie rozpoznanego i nie udokumentowanego, pod żalosnym hasłem likwidacji ostatniej strzechy i ostatniego gontowego dachu. Resort Kultury i Sztuki i służba konserwatorska mogą poszczycić się osiągnięciami w zakresie organizowania i rozbudowy sieci muzeów skansenowskich, w których udało się ocalić niewielkie zespoły zabytkowych budynków. Muzealnictwo skansenowe nie rozwiąże jednak problemu szeroko widzianego pejzażu kulturowego i niezbędnej ochrony obiektów i ich kompleksów „in situ”. Tak określone horyzonty działania przekraczają tradycyjny zasięg kompetencyjny służby konserwatorskiej. Niewątpliwie współcześnie rozumiana, zintegrowana ochrona zasobów zabytkowych wymaga współdziałania międzyresortowego i międzyspecjalistycznego na wszystkich szczeblach zarządzania oraz szerokiego oparcia społecznego. O taką współpracę usilnie apelujemy.

5. Realizacja prawidłowej ochrony

wymaga nakreślenia konkretnego programu. Winien on być oparty o odpowiednie porozumienie międzyresortowe oraz o jasno sformułowane podstawy normatywne. Konieczne jest ustalenie form i metod działania poszczególnych zaangażowanych instytucji, służb i władz terenowych na wszystkich szczeblach. Niezwłocznie musi być podjęta ratownicza akcja konserwatorska oparta o odpowiedni aparat organizacyjny i wykonawczy, dysponująca właściwym zapleczem materiałowym i dostatecznymi środkami finansowymi. Problemy kadrowe winien zabezpieczyć szeroki program szkolenia specjalistycznego. Ważny jest również problem badawczy, studialny i dokumentacyjny, z odpowiednimi możliwościami wydawniczymi.

Widzimy również wagę społecznego oparcia akcji ratowniczej, w powiązaniu z pracą wychowawczą i propagandową kształtującą świadomość znaczenia zachowywania zmiennego tożsamości; jest to pole działania szkolnictwa, instytucji i organizacji społecznych, właściwymi metodami oddziaływania i przy współudziale środków masowego przekazu. Program działania powinien być dalekosiężny.

Widzimy również potrzebę działania doraźnego o znaczeniu propagandowym, w formie zadeklarowania i organizacji „Roku ochrony zabytków”, ze szczególnym położeniem nacisku na ochronę krajobrazu kulturowego i budownictwa drewnianego. Wchodziłaby tu w rachubę poświęcona tej problematyce, szeroko zakrojona działalność naukowa i popularyzacyjna, dokumentacyjna, publikacyjna, wystawiennicza, odczytowa itd., zgodnie z posiadanymi możliwościami i w skali całego kraju.

Polski Komitet Narodowy ICOMOS

Warszawa, dnia 16 lutego 1984 r.

PRACE KONSERWATORSKIE W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDŹYŃSKIM W LATACH 1976—1983

Województwo łódzkie jest regionem rolniczym o przewadze gospodarki indywidualnej. Przemysł, głównie terenowy, skupiony jest w kilku najważniejszych miastach województwa. Pod względem przyrodniczo-krajobrazowym teren województwa jest bardzo urozmaicony. Oprócz obszarów typowo nizinnych, posiadających stosunkowo dobre warunki dla rozwoju rolnictwa, występują obszary bagienne — kompleks bagien Biebrzy, obszary leśne — rejon Rajgrodzki, Zambrowa, Kolna i Ciechanowca. Przez województwo przepływa kilka rzek, jak Narew, Bug (z dopływami: Nurzec, Pisa, Biebrza). Uzupełnieniem warunków fizjograficznych jest jezioro w Rajgrodzie. Obszary nadrzeczne,

leśne i położone w pobliżu jeziora stanowią naturalną bazę dla rozwoju turystyki i wypoczynku. Rzeki północnej części województwa są doskonałymi trasami turystycznymi, połączonymi z wielkimi jeziorami mazurskimi. Przez województwo przebiega kilka tras tranzytowej komunikacji kołowej. Brak dużych aglomeracji miejskich. Przeważają małe miasteczka i wsie, o czytelnym układzie urbanistycznym i ruralistycznym, posiadające duży procent zabudowy drewnianej. Dużych kubatury obiektów zabytkowych jest bardzo niewiele. Przeważają obiekty stosunkowo nieduże, jak dwory, chaty, zabudowa małomiasteczkowa, w większych miastach kamienice mieszczańskie.

Kierunki działalności konserwatorskiej w latach 1976—1983 — to przede wszystkim:

- rozpoznanie zasobów zabytkowych województwa,
- uzupełnienie niezbędnej dokumentacji,
- podjęcie najpilniejszych prac remontowo-konserwatorskich,
- tworzenie i rozwijanie brygad remontowo-budowlanych Pracowni Konserwacji Zabytków — Oddział w Białymstoku.

Utworzona staraniem służby konserwatorskiej brygada Pracowni Konserwacji Zabytków (a od roku 1980 — Kierownictwo Grupy Robót w Łodzi) prowadzi prace od roku 1977 na terenie województwa; trzy brygady wykonują prace przy 8

1. Ciechanowiec — Nowodwory, stajnia w zespole podworskim, z trzeciej ćwierci XIX w., obecnie Muzeum Weterynarii (fot. J. Ptaszyński)

2. Ciechanowiec, kościół Sw. Trójcy, 1737—1739 (fot. J. Ptaszyński)

objektach. W roku 1983 utworzono nową brygadę PP PKZ do prac konserwatorskich przy obiektach drewnianych.

W omawianym okresie przeprowadzono prace remontowo-konserwatorskie przy 128 obiektach architektury i budownictwa. Zakończono prace konserwatorskie przy 34 zabytkach ruchomych (malarstwo sztalugowe, 2 rzeźby, 1 ołtarz). Opracowane zostały założenia do planu rewitalizacji staromiejskich dzielnic Łomży i Szczuczyna. Opracowano 20 studiów architektoniczno-historycznych dla obiektów architektury oraz 20 studiów historyczno-urbanistycznych dla założeń miejskich. Za pomocą metody fotogrametrycznej opracowano pierzeje ulic zabytkowych części miast: Szczuczyna, Radziłowa, Jedwabnego, Kolna, Goniądza, Stawisk oraz inwentaryzacje zagród 6 wybranych wsi. Opracowano inwentaryzacje architektoniczno-konserwatorskie 48 obiektów architektury oraz 79 obiektów budownictwa. Zakończono akcją skróconej ewidencji architektury i budownictwa. Zewidencjonowano 59 zabytkowych parków.

Wybrane obiekty architektury i budownictwa, przy których prowadzi-

no prace remontowo-konserwatorskie:

Ciechanowiec-Nowodwory. Stajnia i oficyna w zespole podworskim; użytkownik: Muzeum Rolnictwa w Ciechanowcu.

Stajnia murowana, tynkowana, wzniesiona na planie podkowy w trzeciej ćwierci XIX w. W latach 1978—1982 przeprowadzono remont kapitalny z adaptacją pomieszczeń na Muzeum Weterynarii.

Oficyna murowana, tynkowana, wzniesiona w trzeciej ćwierci XIX w. na planie litery „L”, z niskim mezzaninem i piętrowym ryzalitem w północno-wschodnim narożniku. W latach 1979—1983 przeprowadzono remont kapitalny z adaptacją pomieszczeń na bibliotekę, magazyny i mieszkania służbowe. Wykonawcą prac przy obu obiektach były PP PKZ — Oddział w Białymstoku.

Ciechanowiec. Kościół parafialny Sw. Trójcy, zbudowany w latach 1737—1739, orientowany, murowany z cegły, tynkowany, na planie prostokąta z wysuniętą półkoliście absydą, trzynawowy, z prezbiterium zamkniętym eliptycznie, z kaplicami otwartymi arkadami do

nawy po obu jej stronach i połączonymi przejściami między sobą. W latach 1977—1978 przeprowadzono systemem gospodarczym na koszt parafii i Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków remont elewacji, wymieniono pokrycie ceramiczne na blachę miedzianą, wymieniono stolarkę okienną oraz rynny i rury spustowe.

Cerkiew, wzniesiona w 1864 r., murowana, tynkowana, nawa na planie kwadratu, do której od zachodu przylega półkoliście prezbiterium, od wschodu zaś dzwonnica na planie kwadratu, połączona z nawą przedsionkiem. W latach 1978—1979 systemem gospodarczym na koszt parafii i Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków przeprowadzono remont kapitalny, który obejmował wymianę krokwi, murłatów i podwalin, odeskowanie dachu, obicie cebulastych kopuł blachą ocynkowaną, remont elewacji zewnętrznych i wewnętrznych, wykonanie rynien i rur spustowych, ogrodzenie obiektu.

Drozdowo (gm. Piątnica). Zespół dworsko-parkowy, składający się z osiemnastowiecznego dworku na planie wydłużonego prostokąta, parterowego, krytego gontem oraz par-

3. Ciechanowiec, cerkiew, 1864 r. (fot. J. Ptaszyński)

4. Drozdowo, zespół dworsko-parkowy, z XVIII oraz końca XIX w. (fot. J. Ptaszyński, 1982)

5. Łomża, seminarium duchowne, z drugiej połowy XIX w. (fot. J. Ptaszyński)

6. Łomża, Dom Pastora, ok. 1880 r., obecnie Siedziba Muzeum Okręgowego (fot. Cz. Pietraszewski)

ku krajobrazowego z XIX w., ze szpalerami grabowymi i stawami. Do południowej ściany szczytowej w 1895 r. dobudowano dwór piętrowy w typie willi, murowany, na planie czworoboku, z dwoma ryzalitami parterowymi od południa. Zespół jest remontowany od 1977 r. na dom pracy twórczej i wypoczynku; inwestor: Wojewódzki Konserwator Zabytków, wykonawca: PP PKZ — Oddział w Białymstoku.

Remont obejmuje wymianę stolarki okiennej i drzwiowej, wymianę pokrycia dachowego dworku na gont, dworu — na blachę miedzianą, wymianę stropów, wprowadzenie instalacji wod.-kan., elektrycznej i c.o., remont elewacji, wymianę i rekonstrukcję zniszczonych posadzek parkietowych i stropów kasetonowych, wymianę więzadłów dachowych, wykonanie podpiwniczenia w części dworkowej.

Kolno. Kościół parafialny Św. Anny, wzniesiony w 1834 r. na planie krzyża łacińskiego; prezbiterium szerokości nawy, zamkniętej ścianą prostą. W roku 1982 na koszt parafii przeprowadzono systemem gospodarczym remont tynków zewnętrznych, wymalowano wnętrze obiektu, wymieniono rynny i rury spustowe.

Łomża. Katedra Św. Michała Archaniola i Św. Jana Chrzciciela, późnogotycka, XVI w., orientowana, murowana z cegły, trójnawowa, pseudobazylikowa. Korpus nawy pięcioprzęsłowy. Prezbiterium wydzielone, szerokości nawy głównej, dwuprzęsłowe zamknięte trójbocznie. Od północy do nawy przylega wieża z kaplicą w przyziemiu, a od południa kaplica. W roku 1980 przeprowadzono na koszt parafii systemem gospodarczym następujące prace: położenie nowych tynków na frontonie, tynkowanie płycin oraz opaski międzyzrymsowej. Wymieniono rynny i rury spustowe.

Zespół klasztorny kapucynów, wzniesiony w latach 1770—1789. Kościół murowany z cegły, tynkowany, na planie prostokąta, złożony

z dwuprzęsłowej nawy i jednoprzęsłowego prezbiterium, zamkniętego ścianą prostą. Od zachodu do kościoła przylega trójskrzydłowy klasztor z pawilonem przy narożu północno-zachodnim.

W roku 1980 na koszt parafii systemem gospodarczym wykonano remont elewacji kościoła, budynków klasztornych i muru obwodowego zespołu. Wymalowano również wnętrze kościoła, wymieniono rynny i rury spustowe.

Seminarium duchowne, pierwotnie siedziba gubernatora, wzniesione po roku 1886, budynek murowany, tynkowany, trzykondygnacyjny, na planie litery „L”, układ wnętrza trzytraktowy. W roku 1979 na koszt parafii systemem gospodarczym odnowiono elewacje zewnętrzne, wykonano nowe rynny i rury spustowe. Dawny szpital wojskowy (ul. Armii Czerwonej 22, obecnie siedziba Wojewódzkiej Dyrekcji Rozbudowy Miast i Osiedli Wiejskich. Budynek neorenesansowy, wzniesiony w czwartej ćwierci XIX w. (proj. Feliks Nowicki), dwukondygnacyjny, murowany, tynkowany; na planie wydłużonego prostokąta. W roku 1981 wykonano nowe elewacje zewnętrzne, wymieniono rynny i rury spustowe; wykonawca: Spółdzielnia Rzemieślnicza w Łomży, inwestor: Wojewódzka Dyrekcja Rozbudowy Miast i Osiedli Wiejskich.

Dawny dom starców (ul. Armii Czerwonej 39), obecnie Dom Specjalnej Pomocy dla Dzieci. Budynek wzniesiony na planie wydłużonego prostokąta, z ryzalitem w części środkowej, neorenesansowy, zbudowany w 1882 r., murowany, tynkowany. W roku 1983 na koszt Zespołu Opieki Zdrowotnej przeprowadzono wymianę tynków zewnętrznych, malowanie elewacji, uzupełnienie i częściową wymianę pokrycia dachowego, wymianę rynien i rur spustowych; wykonawca: Spółdzielnia Pracy w Łomży.

Dawny dom pastora (ul. Krzywe Koło 1), obecnie Muzeum Okręgowe. Budynek murowany, tynkowany, wzniesiony ok. 1880 r. na planie prostokąta, z ryzalitem w części

środkowej, elewacja frontowa 9-osiowa, parterowy z mieszkalnym poddaszem. W latach 1975—1979 przeprowadzono remont kapitalny z adaptacją na siedzibę Muzeum Okręgowego; wykonawca: Rzemieślnicza Spółdzielnia Usługowa w Łomży. Remont obejmował następujące prace: adaptację piwnic na cele ekspozycyjne, adaptację poddasza na cele administracyjne, położenie nowych tynków wewnętrznych, uzupełnienie pokrycia dachowego, wprowadzenie instalacji elektrycznej, wod.-kan., c.o., wymiana stolarki okiennej i drzwiowej oraz kłatki schodowej, kładzenie tynków zewnętrznych.

Zespół budynków byłej rzeźni miejskiej (ul. Nowogrodzka 157), obecnie baza PP PKZ. Zespół wzniesiony w końcu XIX w., obejmuje halę główną, 4 magazyny oraz budynek administracyjny. W roku 1979 obiekty te zostały przeznaczone na bazę PP PKZ — Oddział w Białymstoku, Kierownictwo Grupy Robót w Łomży oraz siedzibę służby konserwatorskiej; inwestor: Wojewódzki Konserwator Zabytków, wykonawca: PP PKZ — Oddział w Białymstoku. Wykonano remont i adaptację budynku administracyjnego (modernizacja instalacji elektrycznej, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, uzupełnienie pokrycia dachu), prace murarskie, wymieniono konstrukcję dachową w hali głównej, zaadaptowano strych na pomieszczenia socjalne, wykonano adaptację magazynów, uzbrojono teren zespołu w sieć wod.-kan. i elektryczną. Prace w toku.

Niedźwiadna. Kościół parafialny Św. Stanisława b-pa, późnogotycki, murowany z cegły, orientowany, XVI w., salowy, na planie wydłużonego prostokąta, z prostokątną zakrystią od północnego wschodu i kruchtą na planie kwadratu od północy. W latach 1975—1976 na koszt parafii systemem gospodarczym wykonano: położenie tynków wewnętrznych, wymianę oszalowania stropu, położenie posadzki w całym obiekcie, wymianę rynien i rur spustowych.

7. Radziszewo Króle, wiatrak koźlak, z przelomu XIX i XX w. (fot. M. Mazur)

Pobikry. Oficyna podworska, drewniana, o konstrukcji wieńcowej, wzniesiona w drugiej ćwierci XIX w. na planie wydłużonego prostokąta, tynkowana, z dwoma gankami w elewacji frontowej, układ wnętrza dwutraktowy, dach naczółkowy. Od roku 1982 trwa remont i adaptacja oficyny na cele mieszkalne pracowników; inwestor: Państwowe Gospodarstwo Rolne w Białymstoku, projekt i wykonawstwo: PP PKZ — Oddział w Białymstoku. Do chwili obecnej wykonano: demontaż obiektu, segregację materiału, impregnację, fundamenty, montaż obiektu, ścianki działowe, więźbę dachową. Prace w toku.

Radziłów. Zespół kościoła Św. Barbary. Kościół zbudowany w 1739 r., orientowany, drewniany, o konstrukcji wieńcowej, szalowany, składający się z nawy założonej na planie zbliżonym do kwadratu, węż-

szego prostokątnego, zamkniętego prosto prezbiterium oraz kruchty na planie prostokąta. Do prezbiterium przylegają z dwóch stron zakrystia i składzik. Wnętrze trójnawowe.

Dzwonnica drewniana, wzniesiona ok. 1778 r. na planie kwadratu, ściany z beli drewnianych konstrukcji słupowej, oszalowane, dach namiotowy. Na szczycie czworokątna wieżyczka zwieńczona hełmem zakończonym iglicą z krzyżem.

W latach 1982—1983 na koszt parafii i Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków kościół wraz z dzwonnica został zdemontowany w Radziłowie, materiał zaimpregnowany i przeniesiony do wsi Kramarzewo (gm. Radziłów). Wykonano na nowym miejscu montaż obiektów, z częściową wymianą zniszczonych elementów konstrukcyjnych. Prace w toku.

Radziszewo Króle. Wiatrak koźlak, drewniany, XIX—XX w., z zachowanymi urządzeniami transmisyjnymi i napędowymi. Przeniesienie i remont kapitalny z adaptacją na Izbę Regionalną przy Gminnym Ośrodku Kultury w Turośli; inwestor: Naczelnik Gminy Turośl z Funduszu Rozwoju Kultury, projekt i wykonawstwo: PP PKZ — Oddział Badań i Konserwacji w Warszawie. Prace rozpoczęto w 1983 r.; demontaż wiatraka, przeniesienie na miejsce posadowienia, segregacja elementów drewnianych, impregnacja i uzupełnienie lub wymiana zużytych elementów, wykonanie fundamentów. Prace w toku.

Turośl. Spichlerz drewniany, wzniesiony w latach dwudziestych XX w., na planie prostokąta, dwukondygnacyjny, z dachem czterosпадowym. Remont i adaptacja spichrza od 1983 r. na Gminny Ośrodek Kultury w Turośli; inwestor: Naczelnik Gminy Turośl z Funduszu Rozwoju Kultury, projekt i wykonawstwo: PP PKZ — Oddział Badań i Konserwacji w Warszawie. Wykonano: demontaż ścian konstrukcyjnych, segregację materiału, impregnację. Prace w toku.

Tarnowo. Oficyna (w zespole podworskim składającym się z dworu, spichrza i oficyny), wzniesiona w pierwszej ćwierci XIX w. na planie wydłużonego prostokąta, murywana, tynkowana, parterowa, podpiwniczona, układ wnętrza dwutraktowy, dach naczółkowy. Remont kapitalny od 1980 r. na filię szkoły podstawowej; inwestorzy: Wydział Zdrowia i Opieki Społecznej, Kuratorium Oświaty i Wychowania, Wojewódzki Konserwator Zabytków; wykonawca: PP PKZ — Oddział w Białymstoku. Obiekt był dłuższy czas nie użytkowany, zdewastowany. Dotychczas wykonano: usunięcie gruzu, osuszenie budowli, wymianę stropów, przemurowanie ścian konstrukcyjnych, podbijanie fundamentów, wymianę więźby dachowej, położenie pokrycia dachowego, wymianę stolarki okiennej i drzwiowej, nałożenie tynków wewnętrznych, wprowadzenie instalacji elektrycznych, c.o., wod.-kan., adaptację strychów na cele mieszkalne. Prace w toku.

Trzcianne. Kościół parafialny Św. Św. Piotra i Pawła, wzniesiony w 1846 r., murywany z cegły, orientowany, tynkowany, trzynawowy na planie krzyża łacińskiego, z wieżą od zachodu złączoną z korpusem. W roku 1982 na koszt parafii systemem gospodarczym przeprowadzono następujące prace: odnowienie tynków wewnętrznych, wymianę posadzki, remont kapitalny wolno stojącej bramy dzwonnej.

Stawiski. Dawny zespół klasztorny franciszkanów (obecnie parafia), składający się z kościoła i klasztoru, wzniesiony na przełomie XVII—XVIII w. Kościół Św. Antoniego, murywany, tynkowany, wzniesiony na planie prostokąta, z wyodrębnionym prezbiterium zamkniętym ścianą prostą, do którego przylegają dwie zakrystie na planie prostokąta, orientowany, z dwoma wieżami, trójnawowy.

Klasztor (obecnie plebania), murywany, tynkowany, na planie wydłużonego prostokąta, dwukondygnacyjny, układ wnętrza dwutraktowy z prostokątną sienią na osi.

8. Trzcianne, kościół Św. Św. Piotra i Pawła, 1846 r. (fot. J. Ptaszyński)

9. Stawiski, klasztor z przelomu XVII i XVIII w. (fot. J. Ptaszyński)

W latach 1980—1981 na koszt parafii sposobem gospodarczym wymieniono na kościele i klasztorze pokrycie dachowe z ceramicznego na blachę miedzianą oraz założono w obu obiektach nowe rynny i rury spustowe.

Winna Poświętna. Zespół kościoła parafialnego Św. Doroty.

Kościół, wzniesiony w 1690 r., drewniany, orientowany, na planie prostokąta, z nawą szerszą od prezbiterium, od południa i północy dwie zakrystie, prezbiterium zamknięte poligonalnie, ściany konstrukcji wieńcowej, oszalowany, wewnątrz halowe, trójnawowe, ściana zachodnia podzielona gzymsem i lizenami, zwieńczona szczytem o falistym gzymsem.

Dzwonnica, drewniana, konstrukcji wieńcowej, założona na planie kwadratu, o dwóch kondygnacjach, dach namiotowy, zwieńczony kulą z krzyżem.

W roku 1978 na koszt parafii sposobem gospodarczym odnowiono elewację zachodnią kościoła łącznie ze szczytem o falistym gzymsem, wymieniono oszalowanie zewnętrzne obiektu. W roku 1980 wymieniono stolarkę okienną dzwonnicy, podwaliny oraz pokrycie dachu na gont.

Zaręby Kościelne. Zespół poklasztorny reformatów, składający się z kościoła, klasztoru oraz kostnicy. Kościół Imienia Jezusowego, wzniesiony w latach 1765—1775, barokowy, orientowany, tynkowany, na planie prostokąta, z prezbiterium zamkniętym prosto i nawą boczną od północy, podpiwniczony.

Klasztor, wzniesiony w latach 1765—1792, na planie zbliżonym do kwa-

dratu, murowany z cegły, z czworobocznym wirydarzem pośrodku i wąskim dziedzińcem między skrzydłem północnym a kościołem, na przedłużeniu skrzydła wschodniego dwukondygnacyjna oficyna na planie prostokąta. Klasztor dwukondygnacyjny, podpiwniczony.

Od roku 1979 na koszt parafii i Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków systemem gospodarczym trwa remont kapitalny zespołu. Dotychczas wykonano w kościele — wymianę konstrukcji dachowej z drewnianej na stalową, konserwację hełmu i sygnaturki, osuszenie kościoła metodą elektroosmozy, wymianę pokrycia dachowego na blachę miedzianą, uzupełnienie tynków wewnętrznych; w klasztorze — częściową wymianę konstrukcji dachowej drewnianej, wprowadzenie instalacji elektrycznej, c.o., wod.-kan. w całości zespołu, osuszenie obiektu, wymianę stolarki okiennej i drzwiowej, podbicie fundamentów w skrzydle wschodnim, przystosowanie oficyny do funkcji mieszkalnych, rekonstrukcję odprowadzenia wód z wirydarza i dziedzińca, tynki wewnętrzne, drewniane posadzki. Prace w toku.

Zawady. Zespół kościoła filialnego. Kościół drewniany, wzniesiony w 1757 r., orientowany, trzynawowy, oszalowany, nawa na planie kwadratu, prezbiterium na planie prostokąta do prezbiterium z obu stron dobudowane składziki i zakrystia na planie prostokątów.

Dzwonnica, drewniana, wzniesiona na przełomie XVIII i XIX w., założona na planie kwadratu, konstrukcji zrębowej w 1 kondygnacji szkieletowej, oszalowana, dach na-

10. Zaręby Kościelne, kościół w zespole klasztornym reformatów, 1765—1775 (fot. Cz. Pietraszewski)

miotowy, zwieńczony hełmem zakończonym iglicą z krzyżem.

Na koszt parafii i Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w latach 1979—1983 sposobem gospodarczym zespół został zdemontowany, zaimpregnowany materiał, posegregowany i przewieziony do Cibor Kołaczek (gm. Zawady), gdzie wykonano fundamenty i złożono oba obiekty. Trwają prace przy malowaniu wnętrza.

Witold Lempka

PIĘCDZIESIĄT LAT PRACY PROFESORA ALFREDA MAJEWSKIEGO

W 1983 r. minęło 50 lat pracy prof. dra Alfreda Majewskiego w dziedzinie ochrony i konserwacji polskich zabytków architektury. Z tej okazji Jubilat otrzymał od ministra kultury i sztuki następującej treści list gratulacyjny:

W roku bieżącym mija 50 lat nieustrudzonej pracy Pana Profesora w dziedzinie ochrony i konserwacji wybitnych dzieł zabytkowej architektury w Polsce.

W 1933 roku rozpoczynał Pan odbudowę zamku w Olesku, miejscu urodzenia Jana III Sobieskiego — aby spaść jakby kłamrą swą działalność konserwatorską w 300-tną rocznicę Odsieczy Wiedeńskiej uroczyste obchodzonej w tym roku

na Wawelu, gdzie od 1951 roku stał Pan na czele Kierownictwa Odnowienia Zamku Królewskiego.

Znamienite dzieła monumentalnej architektury obronnej, takie jak zamek w Zbarażu, Tarnopolu, Pieskowej Skale, Wiśniczu, Niedzicy, Suchej Beskidzkiej, Baranowie, Krzyżtoporze, Niepołomicach, Krasicy czy Czorsztynie — były poddane restauracji i konserwacji dzięki wysokim umiejętnościom i wiedzy Pana Profesora. Doceniając w pełni zasługi Pana na tym polu — Międzynarodowy Instytut Zamków Historycznych przyznał Panu imienny medal „Bene Merito Castellis”.

W czasie piastowania urzędu Gene-

ralnego Konserwatora Zabytków PRL rozwinął Pan akcję zagospodarowania zabytków, która do dzisiaj wydaje owoce, przywracając do dawnej świetności wiele obiektów zabytkowej architektury poprzez nadanie im nowych, społecznych funkcji.

Uznając w pełni wielkie zasługi położone dla ochrony i konserwacji pomników zabytkowej architektury polskiej — pragnę złożyć Panu Profesorowi szczerą i serdeczną gratulację wraz z życzeniami dalszej, owocnej pracy w tej dziedzinie.

(—) Kazimierz Żygułski

4 listopada 1983